

“Foran en sammenstyrtet indgang til et mindre tempel standsede Kirkeby op og begyndte at tegne. Hér fik han hold på sin streg, (...) Det var det første vellykkede forsøg på at tolke det sprog, der blev talt i stenene. På dette sted, søndag den 4. Februar 1971 kl. 12:30.”

— Ib Michael, *Mayalandet*, 1973

Tekst og fotografier: Jon Eirik Lundberg
Fotografier: Inger Nielsen
Grafisk design: Spine Studio

Læsø Kunsthals Forlag

LÆSØ KUNSTHAL

VINDUESTÅRNET ET MAYATEMPEL PÅ LÆSØ

På en græsplæne midt i Østerbyhavn, en by med ca. 500 indbyggere, står i dag en syv meter høj udgave af mayaernes hovedgud, Quetzalcoatl – eller “Den fjerklædte slange” – og skuer ud over havet. Selve ornamentet, en firkantet spiral, er dog kun synligt set fra oven. De syv meter høje murstensvægge, der løfter motivet mod himlen, er en “maskine for lys og skygge”. I østlig og vestlig retning er der i muren indfældet en dør og syv vinduer. Mod nord løber en åben sliske fra top til bund. Lyset fra vinduesåbningerne rammer den indre mur, og som solen bevæger sig over Kattegat, opstår et spil af lys og skygge inde i “maskinen”.

Ideen at bygge en skulptur af Per Kirkeby på Læsø opstod i forlængelse af den udstilling, vi lavede med ham i 2016, “Kirkeby på Læsø”. Det var den første og eneste udstilling med Kirkeby på øen, efter han havde arbejdet på stedet gennem ca. 40 år. Læsø var et vigtigt arbejdssted, og Kirkeby “beskyttede” sig derfor mod opmærksomhed under sine ophold. Indtil vi som ved et mirakel fik hans godkendelse i 2015. På det tidspunkt stod det klart, at Læsøs rolle i Kirkebys liv var blevet en anden og mere rekreativ. Det banede vejen for et længe ventet møde mellem øen og kunstneren; endelig fik man syn for, hvad der var blevet skabt på stedet gennem alle de år. Bronzeskulpturer, tavler, tryk og maleri.

Men en vel så væsentlig del af Kirkebys livsværk er murstensskulpturerne. I haven på Læsø-gården ligger “prøvefeltet”, hvor han udførte eksperimenter i mursten i lille skala. De færdige værker står spredt ud over det meste af Vesten, fra Frankrig over Belgien, Holland, Tyskland, England, Danmark, Sverige og til Norge. I de senere år er der opført murstensværker i Paris, London, Göteborg og Oslo. Med “Vinduestårnet” føjes Østerbyhavn til listen.

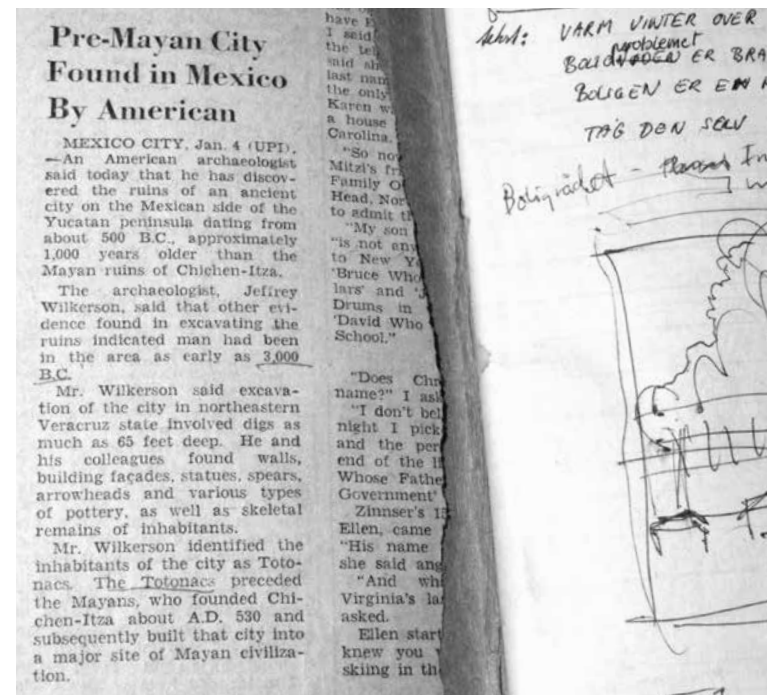
Kirkeby fik ideen til murstensværkerne under en rejse til mayalandet med forfatteren Ib Michael og fotografen Teit Jørgensen i 1971. Mayaerne skrev tekst med mursten i husvæggene; “det sprog der tales i stenene”, som Ib Michael siger det. På Teit Jørgensens måske mest ikoniske foto af Kirkeby står denne foran

en væg og nedtegner ornamenterne i en notesbog. Den notesbog tilhører i dag Museum Jorn, men ved et tilfælde var det lige præcis den, vi fik lov at låne i forbindelse med udstillingen “Et Mayatempel på Læsø – nøglen til Per Kirkebys teglstenskunst”. På en side i notesbogen finder vi Quetzalcoatl, et centralt ornament i væggen frem for ham.

Da vi skulle forberede fundamentet til skulpturen, kiggede smeden på billedet af Kirkeby foran muren og udbrød: “Der er jo vores skulptur!” Han pegede på ornamentet, som er identisk med skulpturens grundplan. Derefter slog vi op i notesbogen og fandt ornamentet også dér.

I 2016, da vi præsenterede ideen om en skulptur for Kirkebys gallerist Bo Bjerggaard, havde vi ingen anelse om, hvordan den skulle se ud. Vi kiggede igennem forskellige modeller og landede på et tårn med en murstensvæg og en dør. Det blev udgangspunktet for “Vinduestårnet”. Eftersom Kirkeby skaber skulpturerne til bestemte steder, kan man dog ikke blot anvende en eksisterende model. Sommeren 2016 var han med og vælge selve placeringen af skulpturen. Stærkt svækket, som han var, sagde han, sagte, men triumferende: “Og de troede, jeg var færdig!” Derefter gik han i gang med arbejdet. Han var for svækket til at udføre en model i ler. I stedet ringede han til sin arkitekt, Arne Fremmich, og gav instruktionerne. Tårnet fra den model, vi havde set, skulle stå alene. Det skulle gøres højere og fyldes med “arkitektonisk DNA”. Vinduer, en foldet væg, en dør osv. Alle de elementer, der er på spil i de øvrige skulpturer, blev samlet hér. Men vigtigst af alt: I valget af grundplan gik Kirkeby tilbage til rejsen til mayalandet og “sproget i stenene”.

Hvad er dette for et sprog? Ib Michael studerede dengang mayaernes poesi, som er “sort”, altså ubegribeligt, et sprog i koder. For Kirkeby er udsagnet nedfældet i murstensværkernes grundplan. Men overordnet set er der måske også tale om et sprog i menneskets brug af mursten til byggeri af boliger, depoter, mure og broer? Bevægelse, beskyttelse, men også erindring. Visse murstensstrukturer bliver

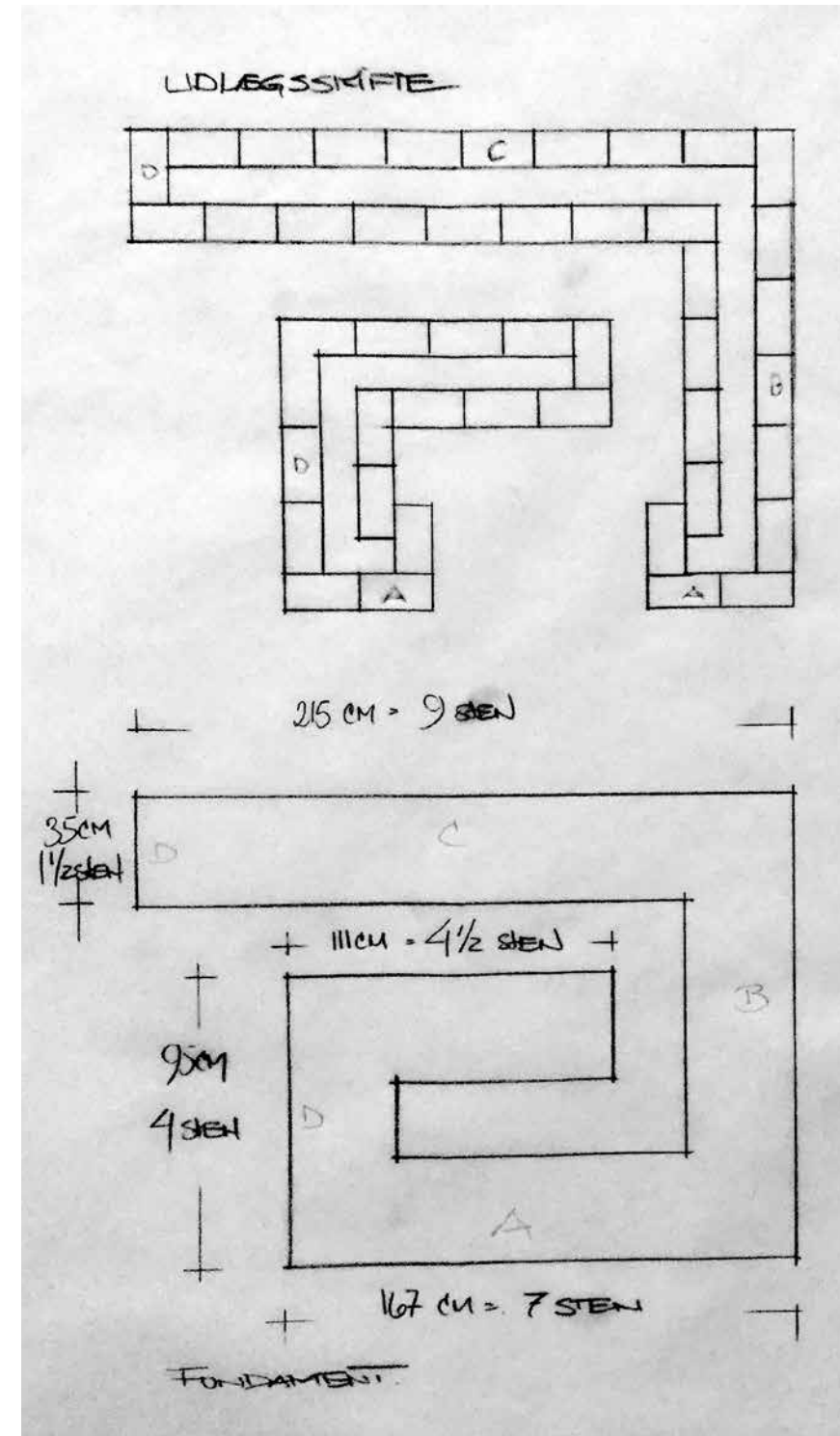
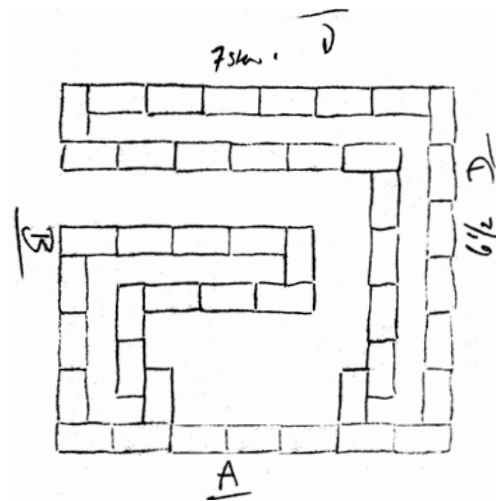
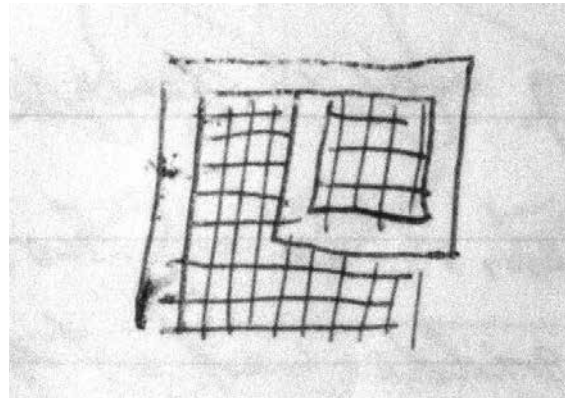
stående gennem årtusinder. "Sproget" tales på tværs af tid og geografi. Brændt ler som noget af det første og ældste materiale, mennesker har bygget med. Med dette sprog opstår der en forbindelse mellem Vinduestårnet, de omkringliggende bolighuse, købmandsgården i Østerbyhavn, Grundtvigskirken i København og templerne i Uxmal.

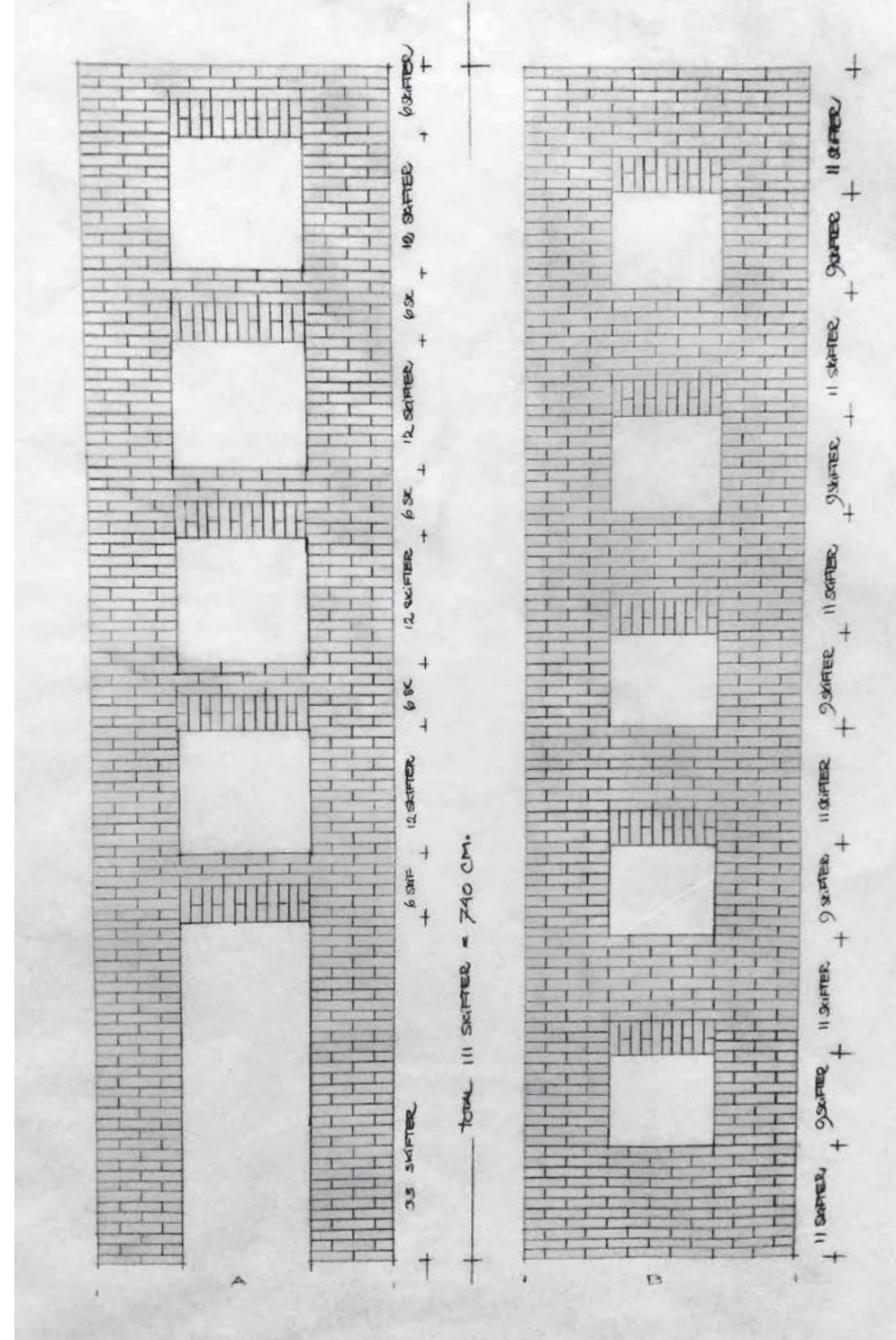
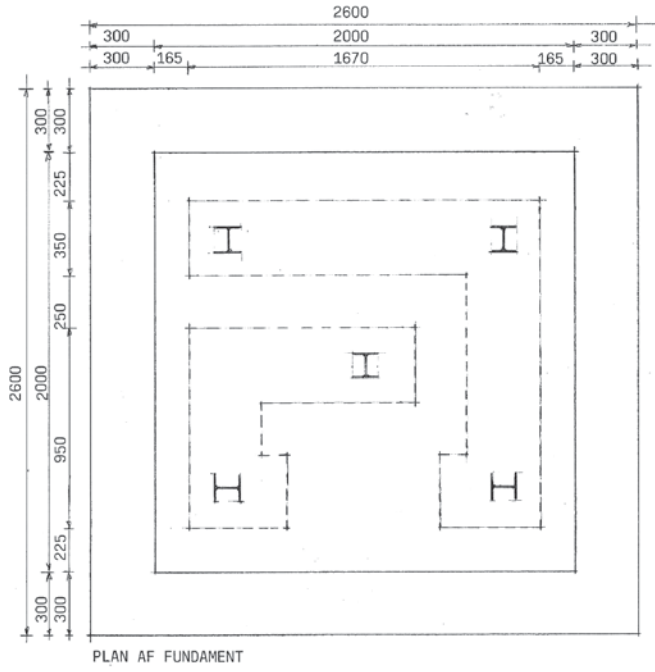
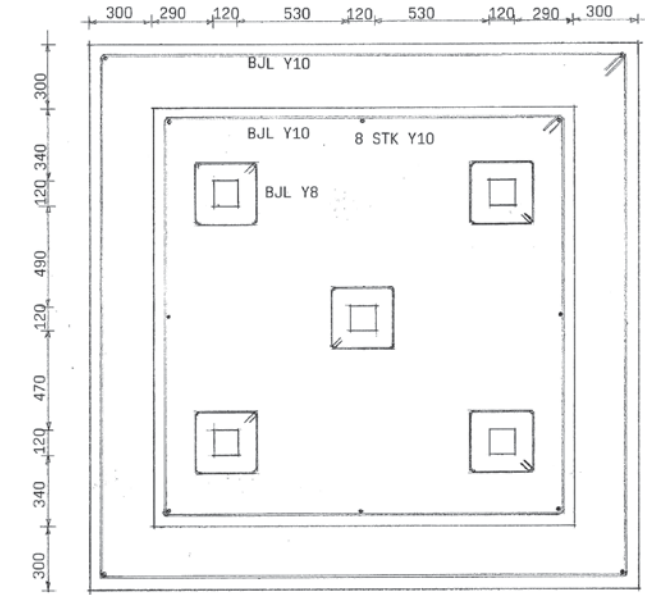
Sproget i stenene er et universelt og transcendent sprog. Stenene omslutter menneskelivet i dets mest hverdagslige og mest højtidelige sammenhænge og overskrider alle kulturelle og etniske skel. Det guddommelige og det profane, det transcendent og de dennesidige behov, ånd og materie mødes i det brændte ler. Murstensværket ligner et "realsymbol", som katolikkerne kalder det. Et punkt, hvor noget materielt eksisterende arrangeres, så det får symbolsk indhold. Der pustes ånd i leret. Og guden Quetzalcoatl var da også ifølge myten med til at skabe mennesket.

"Vinduestårnet" er Per Kirkebys sidste værk. Som form valgte han noget af det første, han nedtegnede i sit møde med mayakulturen, og sluttede således en cirkel. Men han tilføjede også noget mere. Quetzalcoatl er "gud for visdom, intelligens og orden, men også for død og genopstandelse", kan man læse på Wikipedia.

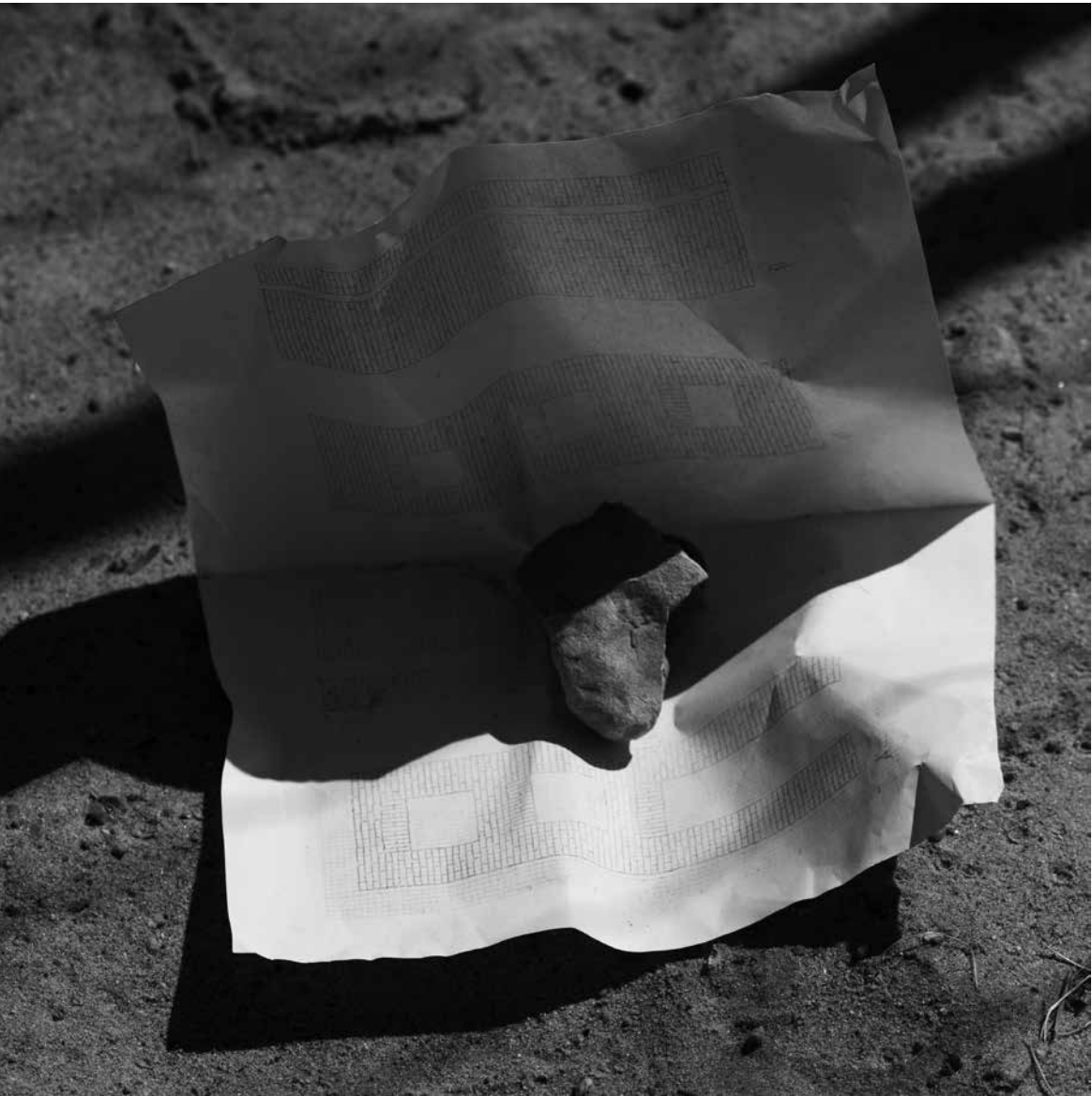
Og mon det kan være en diskret hilsen fra kunstneren, at Quetzalcoatl, stående midt ude i det forblæste Kattegat, også betyder vind – i den poetiske betydning ånd? Den fjerklædte slange optræder i forskellige former og endda under forskellige navne. Et af dem er *Topiltzin*, "Vor herre".

Jon Eirik Lundberg
Leder, Læsø Kunsthøjskole

KOR

KORT
↔

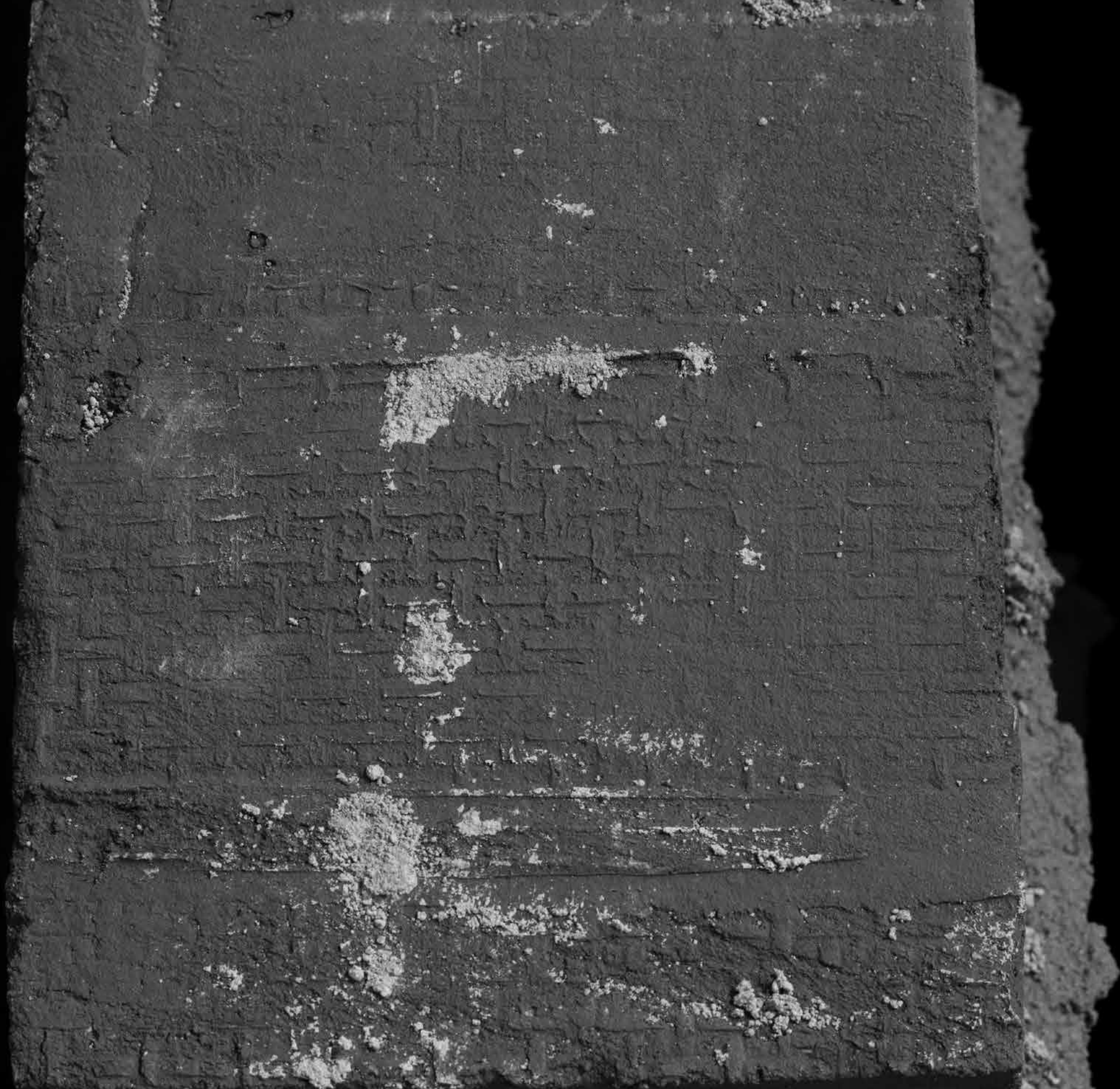

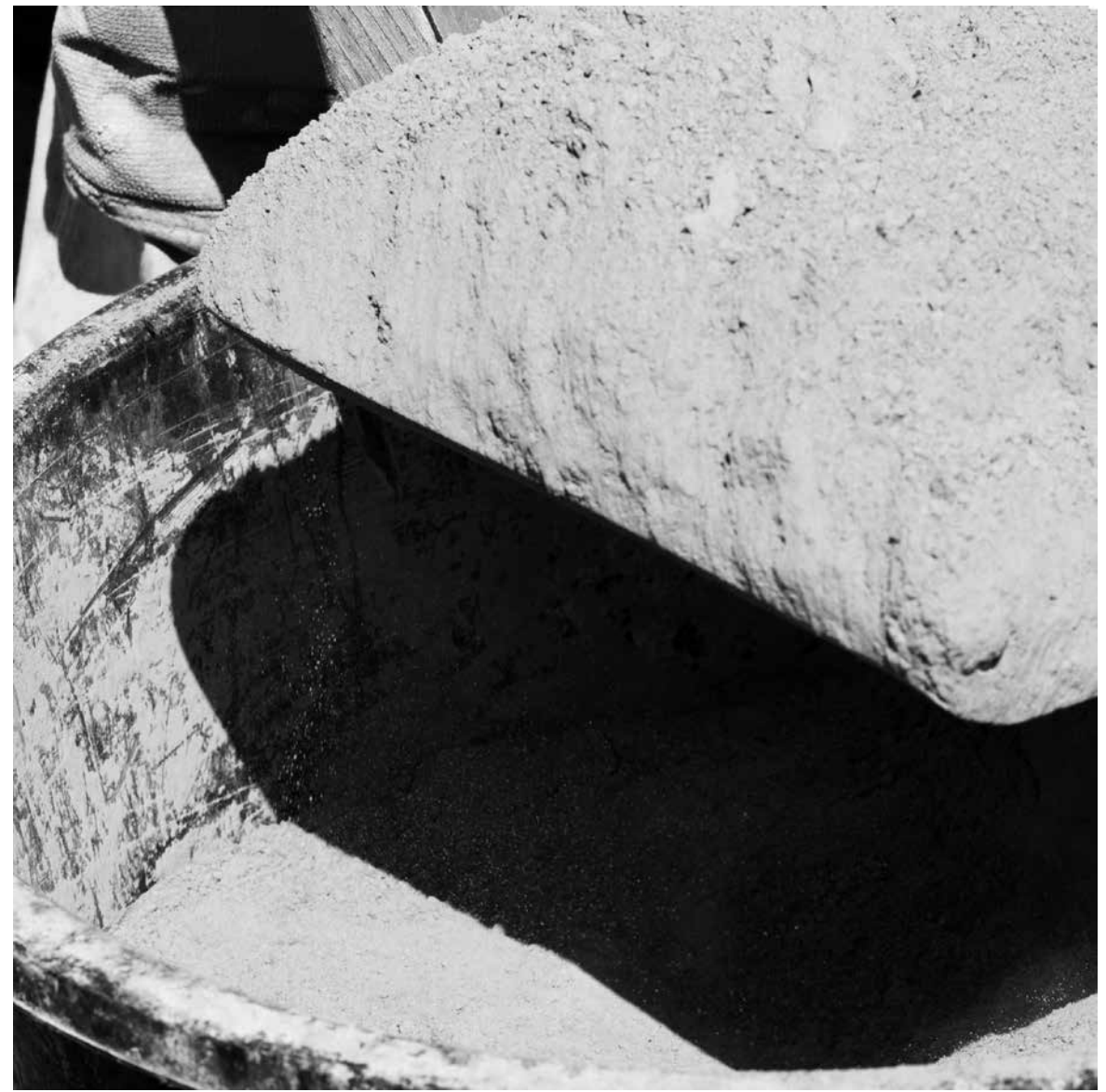

FAKTA OM SKULPTUREN VINDUESTÅRNET

Skulpturen er skabt af Per Kirkeby og tegnet af arkitekt Arne Fremmich. Den blev bygget i perioden juni – august 2018 af Murermester Stig Beck og murer Peter W. Larsen. Grunden blev stillet til rådighed af Læsø Kommune og Østerbyhavns havn.

Skulpturen er 7 meter høj, 2 × 2 meter i grundflade og vejer ca. 30 tons. Dens grundform er et ornament for guden Quetzalcoatl.

Projektet blev gennemført med generøs støtte fra Per Kirkeby og hans familie, Galleri Bo Bjerggaard, Knud Højgaards Fond, Det Obelske Familiefond, 15. Junifonden, Læsø Kommune, Familien Stryhns Familiefond, Hotel Havnebakken, Hotel Nygaard, Læsø Færgeselskab, Læsø Fiskeindustri, Læsø Brand Fonden, Region Nordjylland, Oticonfonden, Læsø Turist- og erhvervsforening, Louis-Hansen Fonden, Steen Buus Jensen, Østerby Landsråd, Nordjyske Bank, Østergård B&B, Sprog til Tiden, Henrik Melchiorsen, OPS, XL-Byg Læsø, Nørhaven A/S, Egersund Tegl, Aalborg Portland, Skagen Beton, Viva Stillads AS, Læsø Spisehus og Læsøshoppen, Læsø Seaside Golf Klub og Danske Bank på Læsøs Fond.

Fotografierne af byggeprocessen og skulpturen er taget af Inger Nielsen og Jon Eirik Lundberg. Kirkebys notesbog blev udlånt af Museum Jorn i Silkeborg.

Skulpturen blev i sæson 2018 formidlet med udstillingen "Et Mayatempelet på Læsø – en nøgle til Per Kirkebys teglstenskunst", med fotografier af Teit Jørgensen og Jens Lindhe, tekster af Ib Michael og værker af Per Kirkeby.

Skulpturen og udstillingen blev kurateret af Jon Eirik Lundberg. Medvirkende til design og opsætning af udstillingen var Marie Ladefoged, Vesle Brøndum, Nana Frimpong og Kenneth Hyttel.